

**О.С. Максименко,
студ. IV курсу, спеціальність “Право”,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова**

**Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри конституційного
права та правосуддя А.В. Левенець**

ГАРАНТІЇ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ

Кожний рік мільйони людей вимушені залишати свої домівки і навіть країни, шукаючи порятунку від війни та переслідувань. Такі люди стають біженцями. Дуже часто вони втрачають зв'язок зі своїми рідними та більше ніколи не повертаються додому, шукаючи безпеки в інших країнах.

Не завжди легко зрозуміти різницю між біженцями, мігрантами, шукачами притулку та іншими групами, особливо коли ці терміни часто неправильно використовують засоби масової інформації. Слово “мігрант” означає особу, яка переїжджає з країни проживання чи громадянства в іншу країну [1, с. 7]. Термін “шукач притулку” стосується мігранта, який шукає міжнародного захисту. В Європі під міжнародним захистом розуміється надання статусу біженця, або додаткового захисту. Статус біженців був закріплений Женевською конвенцією в 1951 році, згідно з якою біженцем є особа, яка внаслідок подій, що відбулися в її країні, маючи підстави для побоювання бути переслідуваною за ознакою раси, віросповідання, національності, політичних поглядів, приналежності до деяких соціальних груп, перебуває за межами країни, громадянином якої є, та яка не може або, внаслідок своїх побоювань, не хоче вимагати захисту цієї країни [2]. Якщо іноземна держава вважає, що особа потребує захисту з причин, не перерахованих Женевською конвенцією, вона може прийняти рішення про надання додаткового захисту замість статусу біженця.

Основи правового статусу біженців знайшли своє закріплення також в регіональних міжнародних угодах, зокрема в діяльності Ради Європи правовою базою статусу біженців є: Європейська конвенція про захист прав та основоположних свобод 1950 р., Європейська конвенція про екстрадицію 1957 р., Європейська угода про відміну віз для біженців 1959 р., Європейська соціальна хартія 1961 р., Європейська угода про

передачу відповідальності щодо біженців 1980 р., Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р., Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. тощо.

Слід відмітити, що до компетенції Європейського суду з прав людини не входить розгляд питань щодо застосування Женевської конвенції. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. тут є більш пріоритетною, адже вона є коренем усієї європейської системи захисту прав людини, хоча і не містить окремих положень, спрямованих на захист прав біженців. Надання права на притулок Конвенцією також не передбачено. Натомість, стаття 3 закріплює заборону тортур, покарань, нелюдського поводження та поводження, що принижує гідність. Жодну людину не можна повернути туди, де для неї існує реальний ризик зазнати поводження, що суперечить цим положенням. Таким чином закріплена заборона на видворення [3].

Зазвичай держави самі контролюють в'їзд, проживання й видворення апатридів та іноземців. Не дивлячись на це, держави-учасниці Ради Європи повинні забезпечувати всім особам, які знаходяться під їх юрисдикцією, в тому числі мігрантам, дотримання прав, гарантованих Європейською конвенцією про захист прав людини, вони завжди несуть за це відповідальність. Інші перешкоди для видворення осіб, які шукають притулку, можуть виникати через ризик грубого порушення статті 5 або статті 6 Конвенції в країні перебування. Стаття 5 гарантує право на свободу і безпеку, а стаття 6 – право на справедливий судовий розгляд. Ці положення можуть застосовуватися, наприклад, якщо приймаюча держава мала намір без достатніх підстав затримати заявника, не притягуючи його до суду, або позбавити його волі на тривалий термін після винесення вироку про засудження при вкрай несправедливому судовому розгляді.

Також слід зазначити, що у Додатку до переглянутої Європейської соціальної хартії 1961 р. країнами-членами Ради Європи вказано, що “кожна Сторона надасть біженцям, визначення яких наводиться у Конвенції про статус біженців, підписаній в Женеві 28.07.1951 та в Протоколі від 31.01.1967, які на законних підставах перебувають на її території, якомога сприятливіший режим і у будь-якому випадку не менш сприятливий, ніж режим, передбачений зобов'язаннями Сторони відповідно до Конвенції і будь-якими існуючими міжнародними документами, що мають відношення до таких біженців” [4].

Роль Європейської Угоди 1959 р. про скасування віз для біженців у накопиченні та вдосконаленні європейського досвіду щодо вирі-

шення проблем біженців переоцінити складно. Відповідно до положень статті 1 Угоди, біженці, які законно проживають на території однієї з держав – членів Угоди, звільняються від зобов'язань щодо набуття візи для в'їзду на територію чи виїзду з території іншої держави через будь-який кордон за умови, якщо вони володіють дійсними проїзними документами та їхнє перебування не перевищує тримісячного терміну [5]. Проте віза може потребуватися для перебування по-над три місяці або для отримання оплачуваної роботи на території іншої держави-учасниці Угоди. Слід відмітити, що Європейська Угода 1959 р. пунктом 1 статті 7 передбачила можливість тимчасового призупинення державами-учасницями її застосування у випадках, якщо це є необхідним з міркувань забезпечення громадського порядку, безпеки чи здоров'я населення.

Таким чином, ми бачимо, що питанням біженців присвячена низка міжнародних правових актів. Держави-учасниці Ради Європи зобов'язані забезпечувати всім особам, які знаходяться під їх юрисдикцією, дотримання основоположних прав, свобод і гарантій. При здійсненні контролю своїх кордонів держави повинні діяти відповідно до стандартів ЄСПЛ і принципів, що впливають з широкого за змістом прецедентного права Суду, щоб гарантувати дотримання прав осіб, які шукають притулку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Яннис Ктισταкис. Защита прав мигрантов в соответствии с нормами европейской конвенции о правах человека и европейской социальной хартии: учеб. пособ. Париж: Совет Европы, 2013. 108 с.
2. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_011 (дата звернення 27.03.2019).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf (дата звернення: 27.03.2019).
4. Додаток до переглянутої Європейської соціальної хартії від 1961 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062/page2#n309 (дата звернення: 27.03.2019).
5. Європейська угода про скасування віз для біженців від 20 квітня 1959 р. Збірник документів РЄ в галузі захисту прав людини і боротьби зі злочинністю. М., 1998. С. 31-33.